

מאמר א

'וכמטמונים תחפשנה' - מ"ט מונים

ספירת מ"ט ימי העומר כנגד מ"ט שערי בינה שניתנו למשה

[א] כתב הרוקח סוף הל' פסח (סי' רצ"ד) וז"ל, "תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טז), כי נ' שערי בינה הם, מ"ט ימים מונים כנגד מ"ט שערים שמסר הקב"ה למשה, לכך מונים עד נ' ימים, וכמ"ט מונים תחפשנה, עכ"ל.

ביאור הדברים, דהנה איתא בגמ' ר"ה (כא, ב) אמר רבי אבהו אמר קרא (תהלים יב, ז) "אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים", רב ושמואל, חד אמר חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (שם ת, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים" וכו', ע"כ. ופירש רש"י (ד"ה חמשים) וז"ל, חמשים שערי בינה כו', סיפיה דהאי קרא דרשי רב ושמואל, "מזוקק שבעתים" - שבע שביעיות, והם חמשים חסר אחת שנמסרו למשה, למדנו שחמשים נבראו, שהרי מעט נחסר מאלהים, עכ"ל. הרי מבואר שחמשים שערי בינה נבראו בעולם, ולמשה ניתנו רק מ"ט שערים. וזהו שכתב הרוקח שחמשים יום שמפסח ועד עצרת הם כנגד חמשים שערי בינה אלו, ואנחנו מונים רק מ"ט ימים ולא נ', כנגד המ"ט שערי בינה שניתנו למשה.

ויש להתבונן בתוכן הדברים, מה הוא יסוד ענין זה שהחמשים ימים שמפסח ועד עצרת הם כנגד נ' שערי בינה א? וגם מהו ענין ספירת מ"ט ימים מחמשים ימים אלו, כנגד מ"ט שערי בינה שניתנו למשה, וצ"ב?

"וכמטמונים תחפשנה" - 'וכמ"ט-מונים תחפשנה'

[ב] עוד יש להתבונן במה שסיים הרוקח בתיבות 'וכמ"ט מונים תחפשנה', דכוונתו לכאורה ללשון הפסוק במשלי (כ, ד-ה) "אם תבקשנה בכסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא", דיש בתיבת "וכמטמונים" רמז לספירת מ"ט ימי העומר - "וכמ"ט-מונים". ומתבאר לפי רמז זה, שספירת מ"ט ימי העומר היא בחינה של 'וכמטמונים תחפשנה', וממילא מתוך ספירה זו יזכה ל"אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא".

א. עיין מה שביארנו בזה להלן (מאמר ב') עפ"י הגר"א.

אך אין הדברים מובנים, כי הרי פסוק זה ד"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" פירשו המפרשים (שם) דקאי על עמילות ויגיעה בתורה, שהיא דוגמת בקשת כסף וחיפוש מטמונים, וכלשון המלבי"ם (שם) וז"ל, חפישת המטמונים הוא היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים, להוציא הפנינים הצפונים במצולותיה וסתרי תורה ותושיה, עכ"ל. [ועיי"ש בפירוש הגר"א]. ובא שלמה המלך ע"ה ללמדנו, שהעמל והיגע בתורה כמו המבקש כסף ומחפש מטמונים, אז יזכה להבין את התורה, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה ד, ב) "יגעתי ומצאתי תאמין". וא"כ קשה להבין מה שרמז הרוקח בתיבת "וכמטמונים" לענין ספירת העומר, דאיזה ענין של ביקוש וחיפוש יש במצות ספירת העומר, הלוא אין בה שום עמל ויגיעה וחיפוש אחר דבר הקשה להשיג, ולכאורה נראים דברי הרוקח היפך מכוונת הפסוק, כי לפי דבריו נמצא שגם ע"י עבודה קלה כספירת ימי העומר אפשר כבר לזכות ל'אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא, וצ"ב.

עוד יש להעיר, דמרהיטת לשון הרוקח משמע דענין זה של "וכמטמונים תחפשנה" המרמז לענין מ"ט ימי העומר, שייך למה שהקדים שמ"ט ימי העומר הם כנגד המ"ט שערי בינה שניתנו למשה. וגם זה אינו מובן, דבמה שייך ענין רמז זה של "וכמטמונים תחפשנה" למ"ט שערי בינה, וצ"ב?

הבנת התורה מתוך אהבת התורה

ג] ונראה לבאר הדברים עפ"י יסוד נשגב ששמעתי מהגר"ר אריה ליב באקשט זצ"ל [ראש ישיבת עטרת מרדכי - דיטרויט] בשם הג"ר מאיר שמחה הכהן זצ"ל בעל ה'אור שמח' בענין הבנת התורה הקדושה. שסיפר הגר"א זצ"ל שהיה לו קרוב משפחה שלמד כמה חדשים בשנה בצוותא עם הגרמ"ש זצ"ל. פעם אחת בעת לימודם נתקשו מאד בדברי תוס' אחד, עד שאחרי יגיעה רבה הורה הגרמ"ש זצ"ל שיפסקו מלימודם ויבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב, ו). אך הדגיש הגרמ"ש זצ"ל שיתפללו במיוחד לזכות לאהבת התורה. בסיום תפילתם חזרו ללימודם, וזכו שנפתחו להם מעיינות החכמה ונתחוו הדברים.

בסיום לימודם תמה החברותא ושאל להגרמ"ש זצ"ל מדוע הורה להתפלל לזכות לאהבת התורה דייקא, הלוא כשאין מבינים ראוי יותר להתפלל לזכות להבנת

ב. עיין להלן (מאמר ג') בענין מ"ח קניני התורה, שנתבאר ענין זה באופן אחר.

ג. עפ"י הגמ' נדה (ל, ב). ועיין אבן עזרא (דברים ד, ז) עה"פ "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו" וז"ל, "כי מי גוי גדול" שיש לו אלהים, שיהיה קרוב אליו שיענהו תמיד בכל אשר יבקש ממנו בחכמה, עכ"ל.

התורה. והשיב לו הגרמ"ש זצ"ל עפ"י משל לאשה שמסרה את התינוק שלה לשכנתה לשמור עליו לזמן מועט עד שתחזור. בינתיים התחיל התינוק לבכות, ולא הבינה השכנה סיבת בכייתו, מה הוא צריך, מה כואב לו, ואיך אפשר להרגיעו מאנחתו. עד שחזרה האם, ובין רגע הבינה כבר בקשת התינוק, והרגיעתו. ביאור פליאה זו הסביר הגרמ"ש זצ"ל שכשם שכשנפצע אדם בידו או ברגלו, מרגישים כל אבריו בכאב של אותו אבר, כי כולם מחוברים וגוף אחד הם, כמו כן אמא אוהבת את בנה כ"כ עד שהיא כגוף אחד עם בנה, ולכן כאשר מצטער התינוק מרגשת האם בכאבו וסיבת בכייתו, וכאה מיד לעזרתו.

עפ"י משל זה פירש הגרמ"ש זצ"ל טעם הוראתו להתפלל במיוחד על אהבת התורה, כי הבנת האדם בתורה תלויה בשיעור אהבתו לתורה, כי ע"י שהוא אוהב את התורה הוא מחובר לתורה ונעשה כאחד עם התורה בבחינת 'ישראל ואורייתא חד', וממילא הוא מבין את התורה, דוגמת אותה אם המחוברת לבנה מתוך אהבתה לבנה עד שעיי"ז היא מבינה צערו וכאבו, ולכן הוריתי להתפלל לזכות לאהבת התורה, כי כאשר נאהוב את התורה באמת נזכה להבין את התורה, ע"כ המעשה.

הרי למדנו מעובדא זו דבר נפלא מאד, שזכיית האדם בהבנת התורה תלויה באהבתו לתורה, כי ע"י אהבתו לתורה הוא מתקשר לתורה ונעשה כאחד עם התורה, ואז יזכה להבין את התורה כמו אם המכילה צער בנה, אבל בלי אהבת התורה הרי הוא כזר אצל התורה, וממילא אינו מבין אותה. ולכן כאשר מתקשה אדם להבין דבר בתורה, יש לו לחזק את עצמו ולהתפלל לזכות לאהבת התורה, כדי שעיי"ז יתקשר עם התורה ויתאחד עם התורה, ואז יזכה להבין סודה ועומק חכמתה.

התורה אומרת "אני אוהבי אהב"

ד] כעין יסוד זה למדנו גם ממשנת מרן הראש ישיבה זצוק"ל (ח"א עמ' נ"ג) שכתב בזה"ל, בני תורה שתורתם אומנותם, יסוד ועיקר גדול בתלמודם הוא, היחס שלהם לתורה, הכבוד שרוחשים לתורה, והאהבה שאוהבים את התורה, עכ"ל.

ושוב מכיא דברי ה'מרגניתא דבי רב' (בית המדרש ח"ב) נהו"ד בראשית חכמה שער היראה פ"ב, ונדפס בסוף ספר שערי תשובה] שכתב וז"ל, תורת ה' תמימה עומדת לפני האדם בשעה שהוא עוסק במשנתו, ואומרת ה' עמך גבור החיל, הנה באתי ללמדך, על כן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך, אשריך אם תזכרני, אשריך אם בלבך תצפנני, אשריך אם תקיימני, אשריך אם תשמעני, ובכל יום בי יהא זממיך כי בי ירכו ימך, עכ"ל.

וביאר מרן זצוק"ל הדברים וז"ל, והיינו דהתורה עצמה שהיא מציאות ממש, מלמדת ונותנת בינה לעוסקים בה ולהוגים בה כראוי, והיא אומרת "אני אוהבי אהב

וּמִשְׁחֵרֵי יִמְצְאוּנִי (משלי ח, יז), ואין זה רק מצד הידיעות הכתובות בתורה שהאדם לומדם ויודע מה וכיצד לקיים המצוות, אלא שעצם מציאות התורה מלמדת לאדם, מחזקתו ומעודדת אותו ללמוד לשמור לעשות ולקיים, ואומרת לו 'אשריך אם תזכרני אשריך אם בלבך תצפנני אשריך אם תקיימני אשריך אם תשמעני', עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שהתורה היא מציאות חיה וקיימת, וכשאדם לומד את התורה, התורה עצמה באה אצלו ללמד אותו את עצמה. אך מקדימה התורה ואומרת אני 'אוהבי אהב ומשחירי ימצאוני', דהיינו שמי שאוהב אותי ימצא אותי, וכמו שכתב המלבי"ם (שם) וז"ל, "אני אוהבי אהב", מי שכבר דבק בחכמה לאהבה אותה, תאהב החכמה גם אותו, ותגלה לו סודותיה כאשר יגלה האוהב סודותיו לאהובו, עכ"ל. והיינו כנ"ל, שהבנת התורה תלויה באהבת התורה, וכשיעור שהאדם אוהב את התורה, כך הוא זוכה להשיג ולהבין את התורה ועמקי סודותיה⁷.

"וכמטמונים תחפשנה" - מרוב אהבה

ה] עפ"י יסוד זה יש להוסיף פירוש בפסוק הנ"ל "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא", דמלבד ענין העמל הנצרך להבנת התורה כנ"ל, דרוש עוד ענין נחוץ כדי לזכות להבנת התורה, והיא אהבת התורה, כי אפילו אחר עמל ויגיעה אפשר שלא יזכה להבין את התורה, ורק מתוך חיזוק באהבת התורה יוכל לזכות להבין אותה. וזהו שאומר החכם מכל אדם, "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" - כלומר שתהיה התורה חביבה ואהובה עליך כ"כ, עד שאתה מבקש אותה ככסף וטורח להבינה כמחפש אחר מטמון האהוב עליך - "אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא", שמאחר שהתורה אהובה עליך כ"כ עד שאתה מבקשה ככסף ומחפש אחריה כמטמונים, עי"ז אתה מתאחד עם התורה כאם עם בנה, ועי"ז תזכה להבין את התורה ודעת אלקים תמצא.

עמל התורה מתוך אהבת התורה

ו] נמצא לפי פירוש זה דהמשל של "תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" הוא מענין האהבה והחביבות לדבר המבוקש, ולא על ענין העמל והיגיעה שבביקוש וחיפוש כפירוש שאר המפרשים הנ"ל.

ד. והעירני בזה הג"ר דב לנדא שליט"א [ר"י סלבודקא - ב"ב] ללשון האבודרהם (ברכות קר"ש) שהיה לו גירסא אחרת בנוסח ברכת אהבה רבה 'והאר עינינו במצותיך ודבק בלבנו תורתך', עיי"ש. והיינו דמבקשים שידבק הקב"ה תורתו בלבנו, והיינו שיהא לנו אהבה עזה לתורה עד כדי מדריגת דביקות בתורה.

אך כשנעמיק עוד נמצא שבאמת אין כאן ב' פירושים, אלא יסוד שניהם אחד הוא, ומשלימים זה את זה. דהנה ראיתי בספר 'אילת אהבים' (עמ' ר"ד) העתק מכ"ק של מרנא הג"ר יוסף זונדל מסלאנט זצ"ל שכתב וז"ל, מצינו באלישע אשר יצק מים על ידי אליהו, ואמרו חז"ל (ברכות ז, א) גדולה שמושה יותר מלימודה. ואין מובן לכאורה, הלוא כל עיקר כבוד של תלמיד חכם הוא בשביל תורתו, ואיך זה שהשימוש הוא גדול מהלימוד שלומד ומקבל מאתו? אמנם הענין הוא כך כי העיקר מה שנדרש מאתנו הוא העמל, כי ע"י העמל ניכר ונלוי אהבתו ותשוקתו של האדם לחכמה, לכן כשמפקיר את עצמו כל כך לשמש ולשרת את רבו כדי לקבל ממנו חכמה ודעת, הרי מראה אהבתו ותשוקתו לדברי אלוקים חיים יתברך, ולעמול על תורתו הרבה ולהשיגה, וזה העיקר אשר השי"ת דורש מאתנו, עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו יסוד גדול מאד, דעיקר ענין העמילות והיגיעה בתורה הוא מצד מה שהיא באה מתוך אהבה עזה ותשוקה כבירה לתורה, עד שמרוב אהבתו אליה הוא ממית עצמו עליה בעמל ויגיעה כדי להבינה, אבל בלא אהבה וחיבה אין אדם טורח כל כך להשיגה, ונמצא דשורש העמילות בתורה נובע מתוך אהבת הלומד לתורה.

אשר עולה לפי"ז, דמה שפירשו המפרשים הנ"ל קרא ד"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" דקאי על העמילות והיגיעה בתורה, יסודה ושורשה של עמילות ויגיעה זו באה מכח אהבת התורה של העמל, כי עיקר העמל והיגיעה בתורה בא מתוך אהבה ותשוקה לתורה, כי כך הוא גם בענין הביקוש לכסף והחיפוש אחר מטמונים, שהם באים מתוך אהבה ותשוקה. וזהו המשל שאמר שלמה המלך ע"ה, שתעמול ותיגע בתורה הקדושה מרוב אהבה ותשוקה לתורה, כמו אדם המבקש כסף ומחפש מטמונים שהוא עמל ויגע בה מתוך אהבה ותשוקה לכסף ומטמונים, ואם אתה עושה כן "אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא".

שוב שמחתי באומרים לי שכדרכנו מתבאר בדברי רבינו יונה בפירושו לספר משלי (שם) בביאור פסוק זה ד"וכמטמונים תחפשנה" וז"ל, שתתערב לנפשו החכמה, ולא יהיה עליו עסקה למורח מרוב האהבה וכו', וכענין חופש מטמונים שהוגד לו כי יש מטמון בבית הזה או בבקעה הזאת, כי לא יהיה עליו לטורח חיפוש המטמון, מדעתו שימצא הון רב במקום אחד ויתעשר ברגע אחד, ולפי הערבות במרחק נחיפושה, תפקחנה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם, כענין שנאמר "נחלתי עדותיך" כי ששון לבי המה" (תהלים קיט, קיא), עכ"ל. הרי שכתב דענין "וכמטמונים תחפשנה" הוא שיטרח בתורה כמחפש אחר מטמונים מרוב אהבה למצוא את המטמון. ולא עוד,

ה. והוא מהמאמרים הבודדים שיש לנו מפרי עטו וכתב יד קדשו.

אלא דמתוך חיפוש כזה הבא מתוך עריכות ואהבה לתורה, יזכה שתפקחנה עיני שכלו לדעת ולהבין את התורה, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה "נחלתי עדוותיך כי ששון לבי המה", והן הן הדברים.

ימי הספירה - כיסופים לקבלת התורה מתוך אהבה וחביבות לתורה

[ז] מעתה יש לחזור ולבאר מה שכתב הרוקח בענין מצות ספירת מ"ט ימי העומר, שהוא רמז ל"וכמטמונים - מ"ט מונים - תחפשנה", דהקשינו לעיל במאי שייכא ענין ספירת העומר לענין חיפוש מטמונים.

ונראה לבאר הדברים, דהנה בעיקר שורש ענינה של מצות ספירת העומר כתב בספר **החינוך (מצוה ש"ו) וז"ל**, משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה וכו', והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר ה' למשה (שמות ג, יב) "וזה לך האות כי אנכי שלחתך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" וכו', ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, **להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבינו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות**, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא, עכ"ל¹. הרי מבואר בדבריו שיסוד ענין מצות ספירת העומר הוא להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו - יום מתן תורתנו².

והנה שורש השתוקקות וכסיפה זו לקבל את התורה בא מתוך רוב אהבת ישראל לתורה, וכמבואר בלשונו הזהב של **הלבוש (סי' תפ"ט סק"א)** [דאזיל בדרכו של החינוך] וז"ל, שטעם הספירה הוא וכו', כן צוה השי"ת לספור כל הימים והשבועות עד היום שקוינוהו הוא יום מתן תורתנו, **לחבב עלינו את התורה ולהראות שהיא**

1. והוסיף בעל החינוך לפרש לפי"ז מדוע אנו מונים מלמטה למעלה ולא מלמעלה למטה וז"ל, וזהו שאנו מונים לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונים כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת, עכ"ל. ועיין להלן (מאמר ו') בביאור לשון זה שסיים לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת.

2. ועיין מה שיתבאר בזה להלן (מאמר ד' ומאמר ל') שרק מתוך השתוקקות וכסיפה זו זוכים לקבלת התורה.